

vergadering **C272 – LAN15**

zittingsjaar 2011-2012

Handelingen

Commissievergadering

Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid

van 20 juni 2012

INHOUD

Vraag om uitleg van de heer Dirk Peeters tot de heer Kris Peeters, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, over het voorkomen van de ziekte van Parkinson bij land- en tuinbouwers

- 2042 (2011-2012)

3

■

Voorzitter: de heer Jos De Meyer

**Vraag om uitleg van de heer Dirk Peeters tot de heer Kris Peeters, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, over het voorkomen van de ziekte van Parkinson bij land- en tuinbouwers
- 2042 (2011-2012)**

De voorzitter: De heer Peeters heeft het woord.

De heer Dirk Peeters: Minister-president, collega's, de ziekte van Parkinson wordt in Frankrijk sinds kort erkend als beroepsziekte bij landbouwers die minstens tien jaar blootgesteld zijn aan pesticiden. Epidemiologische studies hebben immers bewezen dat het risico op Parkinson bij professionele gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen 1,5 tot 2 keer hoger ligt. Het is niet zo dat één actieve stof met de vinger kan worden gewezen, zo lazen we op 5 juni op de websitesnieuwsbrief van het Vlaams Infocentrum Land- en Tuinbouw (VILT). Sindsdien zijn nog soortgelijke artikels in de pers verschenen. Ik verwijst daarbij onder meer naar de berichtgeving van vandaag over pesticiden in het fruit.

De Franse wetgever verantwoordt de decreetwijziging door de huidige stand van de kennis over het oorzakelijk verband tussen gewasbeschermingsmiddelen en de hersenziekte. De ziekte van Parkinson komt volgens Franse neuropsychologen voor bij ongeveer 1,5 procent van de bevolking ouder dan 65 jaar. De oorzaak is velerlei en kan zowel genetisch als in het leefmilieu te zoeken zijn. Professionele gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen, voornamelijk land- en tuinbouwers, lopen anderhalf tot twee keer meer risico dan andere burgers.

In Nederland was er recentelijk opschudding over een Chinees onderzoek dat het verband legt tussen glyfosaat, de actieve stof in niet-selectieve onkruidbestrijders zoals Roundup, en de ziekte van Parkinson. De onderzoekers waarschuwden in een tijdschrift voor de neurodegeneratieve werking op het zenuwstelsel. Monsanto doet het Chinese onderzoek af als niet relevant omdat het, zoals veel vergelijkbare studies, direct uitgevoerd is op celculturen in een laboratoriumomgeving. De gebruikte doses waren zeer hoog met een hoog celsterfpercentage tot gevolg.

De Franse wetgever wijt het verhoogde ziekterisico echter niet aan één bepaalde actieve stof, maar meer algemeen aan de professionele en derhalve herhaaldelijke blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen. Onder blootstelling wordt bijvoorbeeld verstaan rechtstreeks contact met de middelen zelf, het inademen ervan of contact met behandelde gewassen. In april verklaarde de Franse rechtbank nog een vordering ontvankelijk van een Franse akkerbouwer die sinds 2002 lijdt aan een bepaalde kanker nadat hij meer dan 20 jaar gewasbeschermingsmiddelen gebruikte.

Minister-president, deze berichtgeving heeft me verontrust en daarom wens ik u hieromtrent een aantal concrete vragen te stellen.

Zijn er ook in Vlaanderen cijfers beschikbaar over het opduiken van de ziekte van Parkinson bij landbouwers, zoals in Frankrijk? Wat onderneemt u als bevoegd minister om een beter inzicht in deze problematiek te verwerven? Kan hieromtrent bijkomend onderzoek verricht worden?

Kan er ook bijkomend onderzoek verricht worden dat specifiek op de gewasbeschermingsmiddelen gericht is? Ik verwijst in dit verband nog naar een Europees initiatief met het oog op de voor de landbouwers verplichte invoering van de fytolicensie tegen 2015.

Gelet op de federale bevoegdheden die hier ook spelen, wens ik ook te vernemen of hierover overleg werd gepleegd met het federale niveau.

Tot slot wil ik vernemen of u als bevoegd minister acties overweegt ten gunste van de doelgroep van de land- en tuinbouwers met het oog op de preventie tegen de ziekte van Parkinson.

Ik heb ondertussen zelf contact opgenomen met de vzw Boeren op een Kruispunt om na te gaan of er onder hun clientèle veel mensen met deze ziekte worden geconfronteerd. Dit bleek evenwel niet het geval te zijn. Het is echter wel zo dat mensen van een hogere leeftijd niet meer in het actieve clientèlebestand van Boeren op een Kruispunt zijn opgenomen. Een en ander heeft dus misschien niets met elkaar te maken.

De voorzitter: Mevrouw Eerlingen heet het woord.

Mevrouw Tine Eerlingen: Minister-president, ik had onlangs het genoegen aanwezig te zijn op de inaugurale les van professor Pieter Spanoghe die specifiek met gewasbescherming bezig is. Daaruit bleek dat de Gentse universiteit toch vrij veel onderzoek verricht met betrekking tot de verschillende aspecten van gewasbescherming. Ik weet dat ook het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) dienaangaande een aantal onderzoeken uitvoert. Ik denk daarbij aan onderzoek naar de toepassing van sporeistoffen en de verspreiding en verwaaiing ervan. Kunt u me zeggen in welke mate van dat onderzoek gebruik wordt gemaakt voor toepassing op het terrein?

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Mevrouw Tinne Rombouts: Ik denk dat iedereen uit de tuin- en landbouwsector wel geschrokken is bij deze berichtgeving en even is blijven stilstaan bij de mogelijke gevolgen in Vlaanderen. Toch denk ik dat er reeds veel aandacht wordt besteed aan deze problematiek, en dat voorlichting, opleiding en preventie hier zeker aan de orde zijn. Ik wijs er net als mevrouw Eerlingen op dat hieromtrent in Vlaanderen nuttig onderzoek aan de gang is.

Toch is nog niet alles uitgeklaard, en daarom moeten we inderdaad bijzonder alert zijn als ons uit het buitenland dergelijke signalen bereiken. Dit moet ons doen nadenken – zoals nu – over wat de situatie in Vlaanderen kan zijn of zou kunnen zijn.

Minister-president, zijn volgens u de signalen die ons uit het buitenland bereiken, transposeerbaar naar Vlaanderen? Zijn de daarin vervatte elementen bruikbaar in de Vlaamse context?

De voorzitter: Minister-president Peeters heeft het woord.

Minister-president Kris Peeters: Voorzitter, collega's, zolang Vlaanderen niet over bepaalde bevoegdheden beschikt, waarbij ik met name verwijs naar het dossier van de beroepsziekten, kan Vlaanderen dienaangaande niet echt een beleid uitstippelen. Maar sta me toe de punctuele vragen te beantwoorden.

Wat uw eerste vraag betreft, moet ik u antwoorden dat er in Vlaanderen geen gegevens bekend zijn over het optreden van de ziekte van Parkinson bij landbouwers. Er is nog geen volledige duidelijkheid over de relatie tussen bestrijdingsmiddelen en de ziekte van Parkinson. Wel staat vast dat diverse bestrijdingsmiddelen neurotoxisch zijn. Niets nieuws onder de zon, zou ik dus zeggen wat dat laatste betreft.

Voorzichtigheid is dus zeer zeker geboden en dat heeft zich in het verleden reeds vertaald in een aantal maatregelen en een campagne van de Vlaamse overheid naar de algemene bevolking en lokale besturen rond pesticidengebruik zoals de campagne 'Zonder is gezonder'. Over objectief cijfermateriaal beschikken we momenteel dus niet.

Wat uw tweede vraag betreft, is een vaak voorkomend probleem in de onderzoeken de objectivering en kwantificering van de blootstelling. Verder onderzoek is zeker mogelijk en gebeurt ook, maar de vraag is of dat in Vlaanderen moet of – gezien de nood aan grote reeksen – dit het best in internationaal perspectief wordt opgenomen. Om voorzorgs- of voorzichtigheidsmaatregelen te rechtvaardigen is verder onderzoek alvast niet nodig. Dus zeker niet laten betijen, maar voorzichtigheid aan de dag leggen.

Beroepsziekten zijn een federale aangelegenheid en ressorteren onder het Fonds voor de Beroepsziekten. Ziekten die veroorzaakt zouden worden door de beroepsmatige blootstelling aan bestrijdingsmiddelen zijn een beroepsziekteaangelegenheid en behoren dus niet tot de

bevoegdheidssfeer van de Vlaamse Gemeenschap. Daaruit vloeit voort dat er binnen het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid geen gegevens beschikbaar zijn over dit onderwerp. Cijfers voor Vlaanderen uit andere bronnen zijn ook onbekend bij het agentschap. Ook hier moet ik dus herhalen dat er momenteel geen objectief materiaal beschikbaar is.

Veel landbouwers en tuinbouwers zijn bovendien zelfstandigen en dus, in tegenstelling met werknemers, zelden tot nooit aangesloten bij een dienst voor preventie en bescherming op het werk. Aanzienlijke tijdsreeksen met opvolging van de gezondheid van landbouwers liggen in Vlaanderen dan ook niet voor de hand.

Onderzoek naar milieufactoren en Parkinson gebeurde ook in Vlaanderen enkele jaren geleden. In 2003 rapporteerden Pals en medewerkers over hun drie jaar durend retrospectieve gevalcontrole-onderzoek (Case-control study of environmental risk factors for Parkinson's disease in Belgium). Zij vonden een predominant voorkomen bij mannen, een familiaal voorkomen bij 15 procent van de patiënten en, naar milieu- en arbeidsmilieublootstelling een discrete maar toch nog significante clustering in zones met intense metallurgische activiteit en bij tewerkstelling in die sector alsook blootstelling aan tolueen. De risicomaat voor organofosfaatblootstelling - een indicatie voor gebruik van pesticiden - was niet significant verhoogd.

In het kader van het nationaal actieplan voor duurzaam gebruik van pesticiden wordt op Vlaams en op federaal niveau onderzocht hoe de incidenten met acute en chronische vergiftiging bij professionele gebruikers van pesticiden kunnen worden geïnventariseerd en opgevolgd. Voor de acute vergiftigingsgevallen is er al een studie die in opdracht van de federale overheid, met name de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, uitgevoerd wordt door het Antigifcentrum. In deze studie wordt gerapporteerd hoeveel en welke meldingen binnenkomen over vergiftiging door pesticiden. Uit de eerste rapporteringen blijkt dat er zeer slechts uitzonderlijk gevallen van acute vergiftiging bij professionele gebruikers voorkomen.

Uw derde vraag betreft bijkomend onderzoek, specifiek gericht op de gewasbeschermingsmiddelen. De erkenning van pesticiden is een federale bevoegdheid en wordt uitgevoerd volgens de regels van de Europese verordening 1107/2009. De normen die vastgesteld zijn op Europees niveau voor het toelaten van werkzame stoffen zijn terecht bijzonder streng, zowel voor de volksgezondheid als voor het milieu. Voor de volksgezondheid wordt niet alleen het aspect van de acute giftigheid, maar ook van de chronische giftigheid bestudeerd. Deze normen werden in de nieuwe verordening verstrengd in vergelijking met de vorige richtlijn 91/414. Erkenningen voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen worden verleend voor een periode van maximaal tien jaar. Bij de hererkenning of heropname op de Europese positieve lijst van actieve stoffen worden deze opnieuw geëvalueerd volgens de meest recente normen. Tijdens de periode van toelating op de markt wordt ook elke nieuwe studie of nieuw gegeven bestudeerd en geëvalueerd. Als het nodig is, worden beperkingen in het gebruik of zelfs verbod van het gebruik opgelegd.

Wat uw vierde vraag met betrekking tot federaal overleg betreft, kan ik u antwoorden dat de diensten van de Vlaamse overheid betrokken zijn bij de meeste beslissingen die genomen worden op federaal niveau. Er is een vertegenwoordiger van de Vlaamse administratie in, onder meer, de volgende comités: het erkenningscomité voor gewasbeschermingsmiddelen voor landbouwkundig gebruik, het adviescomité voor biociden, de stuurgroep en de diverse werkgroepen van het federale pesticidenreductieprogramma en de task force nationaal actieplan voor een duurzaam gebruik van pesticiden. Dankzij die vertegenwoordiging is er permanent overleg tussen de federale en de Vlaamse overheid.

Over mogelijke acties ten gunste van deze doelgroep wil ik er eerst op wijzen dat de hoeveelheid gewasbeschermingsmiddelen die de Vlaamse land- en tuinbouw inzet sinds de jaren 90, met een derde is verminderd. Omdat ook minder schadelijke actieve stoffen worden gebruikt, is de milieu-impact van het gebruik door de landbouwsector zelfs met de helft verminderd tussen 2000 en 2010.

Momenteel is mijn administratie zich samen met de land- en tuinbouwsector intens aan het voorbereiden om IPM (Integrated Pest Management) verplicht in te voeren vanaf 2014. Ikzelf ben ondertussen al herhaaldelijk op het terrein geweest om dit te initiëren en te laten implementeren. IPM betekent het gewas beschermen met alle mogelijke methodes, maar waarbij voorrang gegeven wordt aan niet-chemische toepassingen, zoals mechanische onkruidbestrijding of natuurlijke plaagbestrijders. Denk maar aan de verwarringstechniek met feromonen in de fruitsector waar we het hier reeds eerder over gehad hebben.

Om dat mogelijk te maken, wordt er in drie stappen gewerkt: sterk inzetten op preventie door de juiste vruchtafwisseling, keuze in variëteit, bemesting, zaaidichtheid enzovoort; de monitoring, dus ziekten en plagen waarnemen en, pas als een bepaalde schadedrempel overschreden wordt, wordt er overgeschakeld op de derde stap, met name het ingrijpen met gewasbeschermingsmiddelen. Zo ziet de opbouw eruit. Dit kan met natuurlijke gewasbeschermingsmiddelen of met chemische middelen, maar bij dit laatste moet worden gekozen voor het meest selectieve en het minst gevaarlijke middel.

Specifiek wat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen betreft, wordt in het kader van het Vlaams reductieprogramma pesticiden, dat op dit ogenblik uitgewerkt wordt in het kader van de Richtlijn 2009/128, onderzocht hoe en welke verdere acties kunnen worden ondernomen.

Vanuit de landbouwadministratie worden verschillende voorlichtingsacties gevoerd rond juist gebruik van pesticiden. Hierbij wordt al verschillende jaren de nadruk gelegd op de persoonlijke beschermkledij voor de professionele gebruiker. Die zullen in de toekomst intensief voortgezet worden.

De voorzitter: De heer Peeters heeft het woord.

De heer Dirk Peeters: Minister-president, ik dank u voor uw gedetailleerde antwoorden.

De implementatie van het IPM tegen 2014 stemt me erg hoopvol. In dat kader past ook de fytolicensie en de begeleiding en vorming van land- en tuinbouwers zodat ze in hun bedrijven omzichtiger en meer verantwoord omgaan met giftige stoffen.

Toch blijft me nog steeds onduidelijk in welke mate de Franse land- en tuinbouw qua risico's zou kunnen verschillen van de Vlaamse. Er is natuurlijk het feit dat de Franse land- en tuinbouw grootschaliger is, maar toch. De lijst van goedgekeurde middelen wordt door Europa opgemaakt, dus op dat vlak zijn er geen verschillen. Als de Franse overheid die ziekte nu na tien jaar erkent als beroepsziekte, dan zal daar wel eerst zeer grondig over nagedacht zijn. Het zou me sterk verwonderen mocht er geen correlatie zijn met onze landbouw. Ik heb zelf enkele telefoontjes gepleegd en moet zelf toegeven dat het niet eenvoudig is een oorzakelijk verband aan te tonen. Maar als die problematiek in Frankrijk zo manifest is dat de wetgever optreedt via die erkenning, hierin gevolgd door de rechtbanken, dan kan ik me niet voorstellen dat deze problematiek amper 50 kilometer verder, in Vlaanderen, niet aldus gepercipieerd wordt.

Ofwel bekijken we die zaak anders, ofwel bekijken we ze niet goed, ofwel bekijken we ze helemaal niet. Ik voel aan dat daar iets wringt.

Ik zeg niet dat er een oorzakelijk verband is. Ik vraag wel een mogelijk verband in Vlaanderen intensief te onderzoeken.

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Mevrouw Tinne Rombouts: Ook ik wens de minister-president te danken voor zijn antwoorden. Het stemt me tevreden dat we 2014, met de implementatie van het IPM, en de invoering van nieuwe technieken niet zomaar afwachten, maar ook nu blijven inzetten op voorzichtigheid, opleiding en begeleiding van land- en tuinbouwers.

Ook ik gebruik de meest voorwaardelijke wijze wanneer het over correlatie of oorzakelijke verbanden gaat, verwijzend naar de situatie in Frankrijk. Ik heb uit uw antwoorden begrepen dat internationale elementen en gegevens op de voet gevolgd worden en blijvend gevolgd zullen worden, wat ook andere onderzoeken zouden kunnen uitwijzen. Dit kan voor ons voor de nodige input en impulsen zorgen in het licht van de aanpak die we hieraan wensen te geven. We zullen deze problematiek dan ook met de nodige aandacht blijven volgen.

De voorzitter: Minister-president Peeters heeft het woord.

Minister-president Kris Peeters: Het gaat hier over een ernstig probleem dat ik met de nodige ernst verder zal blijven opvolgen. Ik heb nooit geïnsinueerd dat ik dit onder de mat zou willen vegen. Ik heb enkel willen onderstrepen dat er mij geen enkel Vlaams of Belgisch onderzoek bekend is waarin deze relatie wordt vastgesteld.

Ik heb geprobeerd uit alle hoeken objectief cijfermateriaal bijeen te zamelen. Ik sluit me uiteraard aan bij mevrouw Rombouts die stelt dat we dit verder moeten bekijken in internationaal verband. Frankrijk ligt inderdaad op een boogscheut van Vlaanderen en het spreekt vanzelf dat we deze Franse studie ter harte moeten nemen en verder moeten bekijken, mede in het licht van de Europese richtlijnen.

Tot slot wil ik het nog even hebben over de erkenning als beroepsziekte. Het is me immers niet bekend of de vergoeding bestemd is voor allen die in de landbouw actief zijn, dan wel enkel voor de zelfstandige landbouwers.

Ik herhaal dat ik dit ter harte neem en dat we dit op Europees en internationaal niveau zullen aankaarten. Ook verder onderzoek zal worden gestimuleerd. Ik hoop dat uit dit alles blijkt dat de problematiek die u in deze vraag om uitleg hebt aangekaart, wel degelijk serieus wordt aangepakt.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

■